

Zakar András - Helembai Kornélia

A SZAKMUNKÁSTANULÓK ÉRDEKLŐDÉS-STRUKTURÁJÁNAK VIZSGÁLATA[†]

A személyiség fejlődésének és alapvető érdeklődési irányai kialakulásának fontos szakasza a serdülőkor és a korai ifjúkor, amely pedagógiai pszichológiai és pályalélektani sajátosságainak sokrétű megismerése még hatékonyabb nevelést tesz lehetővé a komplex társadalmi elvárásoknak megfelelően. Az érdeklődés hiányosságaival kapcsolatos problémák nevelésünk gyenge pontjaira utalnak. Ennek feltehetően az az oka, hogy túl általánosan határozzuk meg az érdeklődés fejlesztését és a követelmények rendszerében az érdeklődési területeket nem differenciáljuk megfelelően konkrét nevelési feladatokként.

Az érdeklődés pszichológiai problémái

Az érdeklődés problémája régóta a pszichológiai kutatás homlokterében áll. Rubinstein felfogása szerint az érdeklődés a szó pszichológiai értelmében a személyiség specifikus irányultsága, amelyet végső soron "a személyiség társadalmi érde-

+ A Magyar Pszichológiai Társaság VII. Országos Tudományos Konferenciáján elhangzott előadás alapján, Budapest, 1985 március.

keinek tudatosulása határoz meg." Másképpen fogalmazva az érdeklődés a személyiség tendenciája, amely elgondolásainak meghatározott objektumra való irányulásában fejeződik ki. Mivel az érdeklődés a személyiség általános irányulását tükrözi, átfogja és szabályozza annak valamennyi pszichikus folyamatát is /Rubinstein, 1964/.

Kardos az érdeklődés lényegét a figyelem általános irányulásában látja. Csirszka pedig az érdeklődést a beállítódáshoz viszonyítja, amely nézete szerint elsősorban diszpozíciós jellegével tűnik ki. Az egyes ember érdeklődését jellemzi továbbá annak intenzitása, terjedelme, mélysége és tartóssága. A valóságban ható egyéni érdeklődés jellemző képét pedig az érdeklődési profil mutatja, amely egyénileg strukturálva összegezi az érdeklődés tartalmi és formai komponenseit.

Az érdeklődés vizsgálata

Kutatásaink során a Werner Hennig-féle "Érdeklődés-Struktúra-Kérdőív" /Interessen-Struktur-Verfahren - ISV/ adaptált változatával mértük a szakmunkástanulók érdeklődését. E módszer lényegében 17 alapérdeklődés-sávot tartalmaz, amely kiválóan alkalmas csoportos felvételre is/lásd 1.sz. táblázat/.

A felsorolt 17 dimenzióban természettudományi és társadalomtudományi, továbbá művészeti-kulturális területek, valamint a testkulturával és a szabadidő eltöltésével, utazással kapcsolatos kérdések fordulnak elő. E meglehetősen tág érdeklődés-választékból kiindulva feltétlenül meg kell határozni az érdeklődések kötődéseit is. A tesztkonstrukció lényege abban áll, hogy elvileg minden egyes érdeklődési terület kapcsolatban állhat a többi 16 érdeklődési tartománnyal. A 17 érdeklődési sáv lehetséges kötődési száma az $\frac{N}{N-1}$ képlettel kiszámítható, amely ebben az esetben 136-féle kombinációt jelent.

E módszerrel mindenképp előtte az érdeklődés irányát lehetséges mérni. A Hennig-féle eljárás 17 ilyen érdeklődési irányt tartalmaz, amely az objektív világ egy-egy területének magismerésére való törekvést jelenti.

Az érdeklődés terjedelme alatt a tárgyi terjedelem azon

1.sz. táblázat: Az érdeklődés területei

Sor- szám	Érdeklődési terület	Rövidi- tés
1.	Érdeklődés a földrajz iránt	Fö
2.	" fizika "	Fiz
3.	" biológia "	Bi
4.	" technika "	Te
5.	" politika "	o
6.	" erkölcs "	Er
7.	" gazdaság "	Ga
8.	" ismeretelmélet	Ism
9.	" pszichológia	Psz
10.	" irodalom iránt	Ir
11.	" könnyűzene "	Köz
12.	" komolyzene "	Koz
13.	" divat "	Di
14.	" tánc "	Tá
15.	" film "	Fi
16.	" utazás "	Ut
17.	" sport "	Sp

tartományát értjük, amelyre egy ember /vagy embercsoport/ érdeklődése irányul. A teszt által diagnosztizált érdeklődés-terjedelem az egy területtől a 17 terület között mozog. Az eljárás segítségével tehát végülis az érdeklődésstruktúra differenciáltsága hâtarozható meg.

A kötôdési irány azt jelzi, hogy egy meghatározott érdeklôdési terület milyen más érdeklôdési sávval /vagy sávokkal/ kapcsolódik.

A kötôdési szélesség azon érdeklôdések számát jelôli, amelyekkel egy érdeklôdés összeköttetésben áll. Így az elképzelhetô kötôdési szélesség 1-16-ig terjedhet. Amennyiben egy érdeklôdés kötôdési szélessége 16 /ami ugyan a gyakorlatban igen ritkán fordul elô/, akkor minden más érdeklôdéshez kapcsolódik, tehát ekkor legszélesebb a kötôdés.

A kötôdés erôssége azt mutatja, hogy két érdeklôdési terület kapcsolata milyen mértékû. Erôs kötôdés akkor áll fenn, ha a vizsgált személyek többsége azonos választ ad és ezáltal az érdeklôdés-strukturájuk egyezô képet mutat. Ha bizonyos itemeket kevesen választanak, akkor az a csoport érdeklôdésében gyenge kötôdésnént jelenik meg.

Mindezek alapján a Hennig-féle módszer segítségével jól körülhatárolható az egyéni és csoportos érdeklôdés szerkezeti felépítése is. Az érdeklôdésstruktúrák lényegét leginkább az összetevôk kötôdési szélessége reprezentálja. Ezen túlmenôen valamennyi érdeklôdési komponens rendelkezik meghatározott fontossággal, amely elsôdlegesen a kötôdés erôssége alapján tagolódik. Tehát a kötôdés szélessége és erôssége együttesen határozza meg az érdeklôdés tartalmi és strukturális sajátosságait. Továbbá szólhatunk még az érdeklôdés hajlásáról, vagy esésérôl, amelyet szintén a kötôdési erôsség alapján számíthatunk ki. A hajlás egyébként az érdeklôdésstruktúra összetevôinek belsô összefüggéseire utal.

A szakmunkástanulók érdeklôdés-strukturájának elemzése

Vizsgálataink alapján azt tapasztaltuk, hogy a szakmunkástanulók érdeklôdésének sajátos összefüggései mutathatók ki, amelyek strukturális szervezôdés törvényszerûségeiben jelent-

keznek elsődlegesen. Mindez természetesen fejlődéslelektani, pedagógiai pszichológiai és pályalelektani aspektusból egyaránt jelentős.

A 14-17 éves fiatalok életkori sajátosságai alapján nagymértékben nyitottak az emberi tényezők alaposabb megismerésére. Ez többek között megmutatkozik a szociális érdeklődési dimenziók választásának gyakoriságában is. Így mindhárom évfolyam esetében a pszichológia, a film, az utazás és az erkölcsi kérdések iránti érdeklődés preferált helyet foglal el. Vagy ugyancsak életkori jellemzőkkel magyarázható a tánc, a könnyűzene, és a divat, mint érdeklődés. Természetesen ezen általános tendenciák meghatározásán túl nagy egyéni különbségek mutathatók ki a szakmunkásjelöltek érdeklődésének vizsgálatánál.

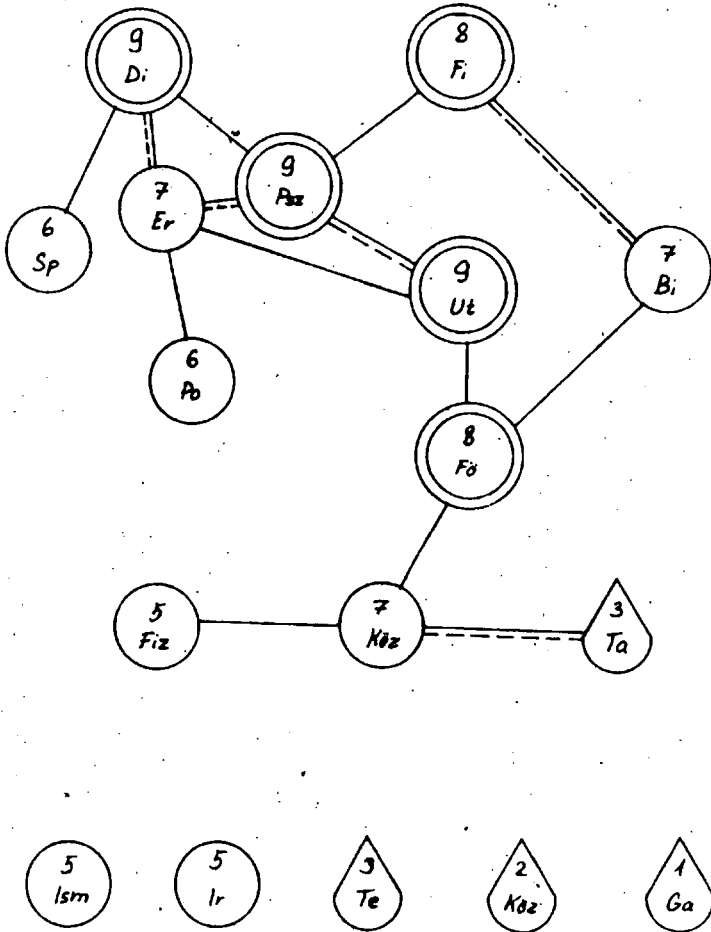
Az első osztályos tanulók körében a divat és a film után az utazás és pszichológia áll első helyen. Középső fontossággal szerepel a sport, a politika, a film és az ismeretelmélet. Ugyanakkor izoláltan a perifériára szorul a 15 éves fiatalok körében a technika, a gazdaság és a komolyzene iránti érdeklődés. Megjegyezzük, hogy e korosztály esetében nem találtunk számottevő különbséget a leányok és a fiuk érdeklődése között.

A másodévesek fő érdeklődési körei viszont jelentősen megváltoztak, mivel a biológia és a fizika mellett a politika iránti érdeklődés is vezető helyen szerepelt. Érdekes, hogy e fiatalok körében csupán közepes erősséggel jelentkezett a divat-, a pszichológia- és a könnyűzenei érdeklődés. Viszont továbbra is a sport, a technika és a komolyzene került utolsó helyre.

A harmadéves szakmunkástanulók körében a fő érdeklődési irány a pszichológia és a film, legkevésbé pedig a gazdaság, a technika és a komolyzene érdekli őket. A végzős tanulók között különösen a pszichológia rendelkezik változatos és nagy kötődési sávval. Mindezt az önismeret iránti fokozott igénytel magyarázhatjuk. A fiatalok ezt egyébként úgy fogalmazzák meg válaszaikban, hogy szívesen olvasnának az emberi test felépítéséről és működéséről, a pszichikus jelenségek lényegéről, az idegrendszer és a temperamentum közötti összefüggésekről, a jellemről, az akaratról, a képességekről stb.

Az érdeklődés-strukturák nyilván szakmaspecifikus tulajdonságokat is jeleznek. Ennek megfelelően az ipari szakmákat

1.sz. ábra: Az első osztályos tanulók érdeklődés-
-strukturája /N=450/

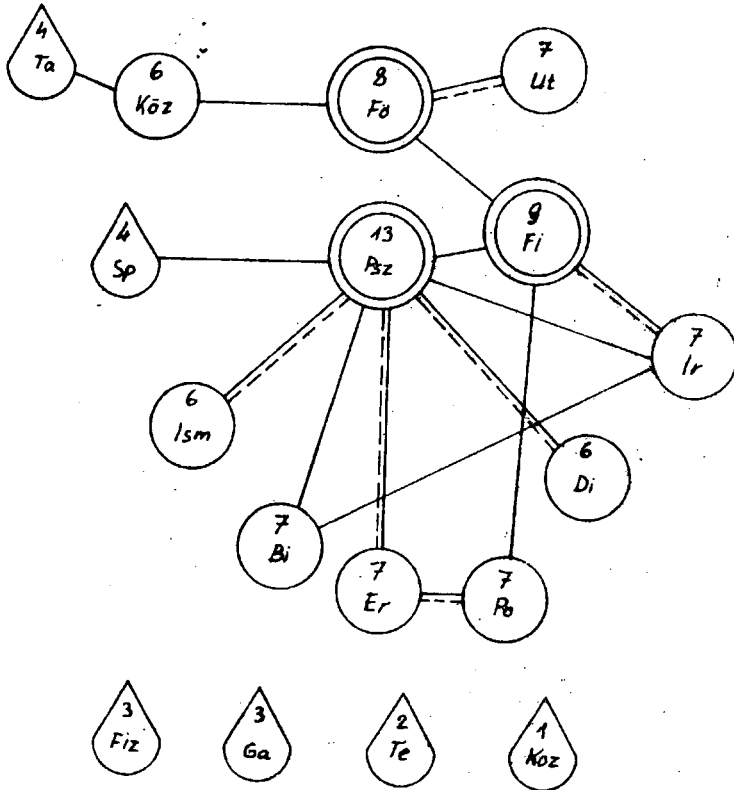
2.sz. táblázat: Második osztályos tanulók választási gyakorisága az érdeklődés-kötődések alapján /N=430/

	Fő	Fiz	Bi	Tc	Pó	Er	Gó	Ism	Psz	Ir	Köz	Köz	Di	Tö	Fi	Ut	Sp	
Fő		4	11	2	7	7	0	0	4	5	5	0	4	5	5	14	2	75
Fiz	0,4		11	3	9	5	1	9	9	5	8	2	4	2	6	5	0	88
Bi	1	1		3	8	6	1	5	7	8	0	0	7	0	13	11	6	97
Tc	0,2	0,7	0,3		7	3	0	1	1	2	5	1	0	1	4	5	5	49
Pó	0,6	0,8	0,7	0,6		13	0	4	2	1	3	0	8	1	13	2	4	83
Er	0,6	0,5	0,5	0,3	1,2		0	2	13	4	3	0	12	2	1	10	4	85
Gó	0	0,1	0,1	0	0	0		3	4	1	3	0	0	0	0	3	1	17
Ism	0	0,8	0,5	0,1	0,4	0,2	0,3		6	0	1	0	3	1	4	8	2	49
Psz	0,4	0,8	0,6	0,1	0,2	1,2	0,4	0,5		2	1	0	7	4	7	5	5	77
Ir	0,5	0,5	0,7	0,2	0,1	0,4	0,1	0	0,2		1	3	5	0	14	6	3	60
Köz	0,5	0,7	0	0,5	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1		0	7	8	10	2	2	59
Köz	0	0,2	0	0,2	0,1	0	0	0	0	0,3	0		2	2	1	3	1	17
Di	0,4	0,4	0,6	0	0,7	1,1	0	0,3	0,6	0,5	0,6	0,2		2	3	3	4	71
Tö	0,5	0,2	0	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,4	0	0,7	0,2	0,2		1	6	0	35
Fi	0,5	0,5	1,2	0,4	1,2	0,1	0	0,4	0,6	1,3	0,9	0,1	0,3	0,1		6	4	95
Ut	1,3	0,5	0,2	0,5	0,1	0,9	0,3	0,7	0,5	0,5	0,2	0,3	0,3	0,5	0,5		6	92
Sp	0,2	0	0,1	0,5	0,4	0,4	0,1	0,2	0,5	0,3	0,2	0,1	0,4	0	0,4	0,5		49

tanuló fiatalok technikai-műszaki-természettudományos érdeklődése egyértelmű. E tanulók legnagyobb többsége fiú, így a sporttal, utazással és a könnyűzenével kapcsolatos érdeklődési irányaik is számottevőek. A mezőgazdasági pályára készülők érdeklődése alapvetően biológiai-gazdasági irányultságú, egyéb területen pedig megegyezik érdeklődésük intenzitása az ipari szakmunkástanulókéval. Vizsgálataink alapján a kereskedelmi és vendéglátóipari szakmunkásképző intézetek növendékeinek érdeklődése a legsokrétűbb, e fiatalokra jellemző leginkább a kiegyensúlyozott érdeklődési struktúra. Az egészségügyi szakiskolai tanulók fő biológiai érdeklődésük mellett a pszichológia, a divat, a tánc, a film és az utazás iránt is jelentős érdeklődést mutatnak.

Kutatásaink során alkalmazott vizsgálati módszerünk segítségével szemléletesen megmutatkoztak azok a hiányosságok, gondok és problémák, amelyek a korosztály érdeklődésének egyoldalúságában, az érdeklődés szerkezeti összetételének diszharmóniájában figyelhetők meg. Ezért fontos nevelési feladatnak tekintjük a szakmunkástanulók érdeklődésének kutatási tapasztalatokon alapuló következetes és differenciált fejlesztését. E feladatok eredményes megoldásához hatékony segítséget nyújthat többek között a Werner Hennig-féle érdeklődés-struktúra teszt, amely jó tartalmi felépítése, továbbá egyszerű és gyors értékelhetősége folytán széles körben alkalmazható.

2.sz. ábra: A harmadik osztályos tanulók érdeklődés-
-strukturája /N=465/

I r o d a l o m

CSIRSZKA János: Pályalélektan

Gondolat Kiadó, Budapest, 1966.

HENNIG, W.: Ein Verfahren zur Ermittlung von Interessenstrukturen Probleme und Ergebnisse der Psychologie /19/ 1966.

HENNIG, W.: Interessenstrukturen von Jugendlichen Jugendforschung, Heft 5, 1968.

RÓKUSFALVY Pál: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség Tankönyvkiadó, Budapest, 1969.

RUBINSTEIN, Sz.L.: Az általános pszichológia alapjai Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964.

VÖLGYESY Pál: A pályaválasztási döntés előkészítése Tankönyvkiadó, Budapest, 1976.

Андраш Закар - Корнелия Хелембан:

Исследование структуры интересов у учащихся профессионально технических училищ

Статья показывает структуру интересов 1345 учащихся профессионально технических училищ по методу Вернера Хенниг. Авторы последовательно ссылаются на психологические взаимосвязи интересов. Данные, полученные в результате исследования, подвергаются многостороннему анализу, то есть: по учебным годам (курсам), по специальным областям науки и по подготовке к избранной профессии.

На основе результатов исследования были показаны недостатки интересов учащихся (односторонность, отсутствие гармонии, бесструктурность и т.д.), которые вместе с этим намечают и наиболее важные задачи по воспитанию интересов учащихся этого возраста.

Zakar András - Helembai Kornélia

Untersuchung der Interessensstruktur von
Fachschülern

Die Studie stellt die Interessensstruktur von 1345 Fachschülern auf Grundlage der Werner Hennig - Methoda dar. Die Autoren verweisen kurz auf die psychologischen Zusammenhänge des Interesses, und stellen dann ihr Untersuchungsverfahren vor. Die im Laufe der Untersuchung gewonnenen Daten werden vielseitig analysiert, so nach Jahrgang, Fachgebiet und Vorbereitung auf den gewählten Beruf.

Antoprechend der Forschungsergebnisse gibt es Mängel in den Interessen der Fachschüler /Einseitigkeit, Disharmonie, Unstrukturiertheit usw./, welche gleichzeitig die wichtigsten Aufgaben der Interessensbildung dieser Altersgruppe aufzeigen.